

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

к. е. н. *Кудлаєнко С. В.*

Україна, Хмельницький, Хмельницький національний університет, здобувач

ARTICLE INFO

Received 13 February 2018
Accepted 06 March 2018
Published 15 March 2018

KEYWORDS

social policy,
socio-economic development,
indicators of socio-economic
development,
competitiveness index,
index of social progress,
human development index,
index of the prosperity of
countries

ABSTRACT

The article contains the results of studies on the positioning of Ukraine in the international ratings of social-economic development. The presented analysis allows revealing the main components that have an impact on the state's social policy. The obtained results allow forming directions of introduction of changes in the processes of regulation of social development of the country. An analysis of the criteria for socio-economic development of the country made it possible to identify the main international indicators. The Global Competitiveness Index of Ukraine includes 114 indicators, grouped in 12 categories: institutions, infrastructure, macroeconomic environment, health and primary education, higher education, product market efficiency, financial market development, technological readiness, market size, development level business, innovation. The World Competitiveness Index is set for 63 countries and is calculated on the basis of study of 50 criteria: 30 quantitative and 20 qualitative. The index of the prosperity of the countries, human development, human capital, social progress, and others correspond to the steps of the Maslow Pyramid, both in relation to the individual, and in relation to the social policy of the country. The results of the study allow us to conclude that the indicators of socio-economic development should be monitored according to the components of certain indices, as well as to identify the priority directions for which changes in the social policy to the state are necessary - activation of human development, healthcare reform, introduction of new technologies, ensuring the level of employment.

© 2018 The Author.

Вступ. Питання соціально-економічного розвитку країни у відповідності до європейських стандартів є актуальним не тільки в зв'язку з активізацією євроінтеграційних процесів в економіці України. Метою оцінки соціально-економічного розвитку є вивчення рівня економічного зростання, суспільного благополуччя та його поширення у глобальному масштабі [1, с. 79]. Зрозуміло, що такі індикатори пов'язані з показниками конкурентоспроможності, економічного зростання, проблемних факторів ведення бізнесу тощо. Виявлення європейських тенденцій соціально-економічного розвитку та їх вплив на соціальну політику в Україні дозволить сформувати цільові напрями соціального розвитку країни.

Ціла низка аналітичних матеріалів щодо оцінки соціально-економічного розвитку України дозволяє сформувати індикативні показники відповідно до європейських стандартів [1-8]. Але динаміка розвитку змінюється дуже швидко і потребує нових аналітичних досліджень.

Мета статті – представити результати аналізу можливостей наближення євро інтеграційних перспектив для України.

Результати досліджень. Аналіз критеріїв соціально-економічного розвитку країни дозволив виявити основні міжнародні індикатори. Ці індикатори відповідають складовим піраміди Маслоу, якщо її використати до соціальної політики країни [9].

Індекс глобальної конкурентоспроможності є базовим індикатором, фрагментарні результати якого представлені в таблиці 1.

Він включає 114 показників, згрупованих в 12 категорій: інституції, інфраструктура, макроекономічне середовище, здоров'я і початкова освіта, вища освіта, ефективність товарного ринку, ефективність ринку праці, розвиток фінансового ринку, технологічна готовність, розмір ринку, рівень розвитку бізнесу, інновації [2].

Дані таблиці свідчать про значне погіршення рівня глобальної конкурентоспроможності України на міжнародній арені. Так, з 2013 року Україна з 73 позиції перемістилась на 85-ту, хоча ситуація погіршення в інших країнах спостерігається тільки у Греції та Кіпрі, а країни близького зарубіжжя в більшості покращили свої позиції. Детальний аналіз рейтингу за складовими вищої освіти та розміру ринку дозволяє говорити про те, що рейтинг вищої освіти занадто низький у порівнянні з такими країнами, як Фінляндія та Нідерланди, що займають

друге та третє місця в рейтингу. Однак, у той же час, Україна за підсумками 2016 р. входить до топ-35 країн з найкращою системою вищої освіти.

Таблиця 1. Індекс глобальної конкурентоспроможності України та країн Європейського Союзу в 2013–2017 рр. (місце в рейтингу зі 138 країн)*

Країна	2013	2014	2015	2016	2017
Болгарія	62	57	54	54	50
Греція	96	91	81	81	86
Естонія	34	32	29	30	30
Литва	45	48	41	36	35
Німеччина	6	4	5	4	5
Польща	41	42	43	41	36
Румунія	78	76	59	53	62
Словенія	56	62	70	59	56
Угорщина	60	63	60	63	69
Фінляндія	3	3	4	8	10
Франція	21	23	23	22	21
Хорватія	81	75	77	77	74
Чехія	39	46	37	31	31
Швеція	4	6	10	9	6
Україна	73	84	76	79	85

* сформовано автором на основі даних [2]

Рис. 1. Рейтинг окремих країн ЄС та України за показниками вищої освіти та розміру ринку в 2016 р. [2]

За показником розміру ринку Україна в рейтингу ІГК має великі можливості і про це свідчить значне зростання обсягів експорту. Але свій потенціал Україна не використовує.

Найгірша ситуація в Україні спостерігається за такими індикаторами як: інституції, макроекономічне середовище, ефективність товарного ринку, розвиток фінансового ринку (рис. 2.). Тобто, навіть, якщо враховувати вплив військових дій, рівень довіри до влади, ефективність державних інституцій знаходяться на дуже низькому рівні. Такі показники свідчать про необхідність удосконалення системи державного регулювання економічного середовища та соціальної сфери, проведення глибоких наукових досліджень та їх впровадження в практику у вигляді змін в законодавстві та механізмах регулювання соціального розвитку країни.

Показники інновацій та здоров'я і початкової освіти достатньо високі, але вони відображають кількісні показники і також потребують перегляду збору та обробки статистичних даних. Європейський досвід свідчить про те, що при наявності оптимального середовища ведення бізнесу, активно розвивається соціальне підприємництво, приватно-державне партнерство, тому індикатор можливостей ведення бізнесу також є одним з провідних.

Найбільш негативними факторам впливу на бізнес є інфляція, корупція, політична нестабільність, неефективна урядова бюрократія, доступ до фінансових ресурсів. Варто відзначити, що в Україні спостерігається не найгірша ситуація в розрізі впливу окремих чинників на можливості ведення бізнесу у порівнянні з окремими країнами Європейського Союзу. Найгіршими є показники інфляції.

Рис. 2. Рейтинг України та окремих країн Європейського Союзу за окремими складовими ІГК у 2016 р

Другим індикатором є індекс світової конкурентоспроможності, який визначається Центром світової конкурентоспроможності Інституту розвитку менеджменту в Швейцарії [3]. Цей індекс встановлюється для 63 країн і розраховується на основі вивчення 50 критеріїв: 30 кількісних та 20 якісних, тобто заснованих на опитуванні експертів [4]. Важливим є те, що експертами оцінюється також рейтинг міжнародної конкурентоспроможності цифрових технологій країни. Аналіз цього рейтингу також свідчить про низькі показники для України. Ще нижчі показники має тільки Румунія. Так, на рис. 3 представлено місце окремих держав ЄС та України у рейтингу світової конкурентоспроможності цифрових технологій за фактором «знання» у 2013–2017 рр.

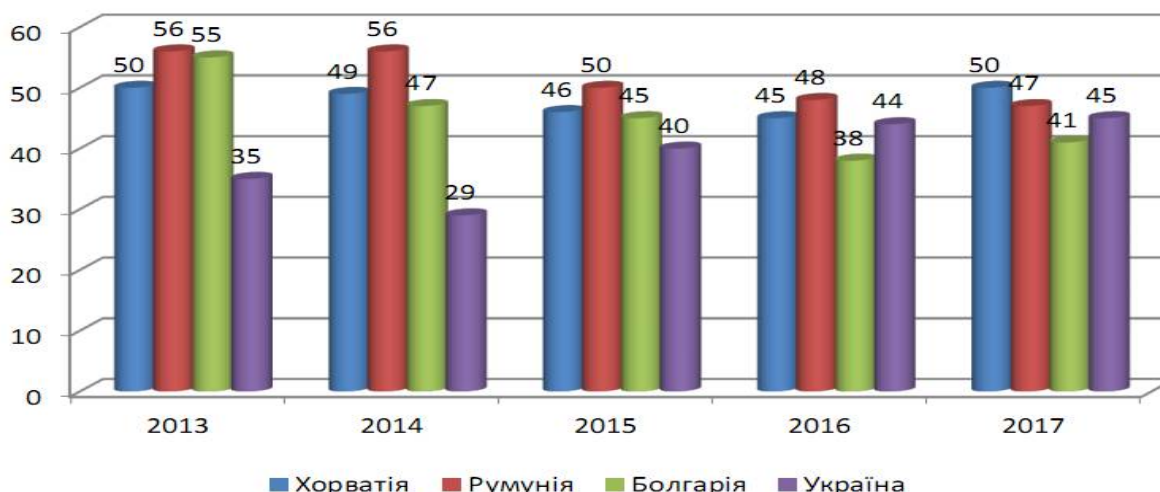

Рис. 3. Місце окремих держав ЄС та України у рейтингу світової конкурентоспроможності цифрових технологій за фактором «знання» у 2013–2017 рр

Не дивлячись на потенціал ІТ-технологій та достатньо високі показники освіти можемо констатувати, що на протязі останніх років ситуація значно погіршилася і станом на 2017 р. Україна вже займає 45-ту рейтингову позицію. Основними причинами погіршення рейтингу країни стали низька ефективність міського самоврядування та навчання персоналу; відтік високо-кваліфікованих фахівців.

За фактором «технології», ситуація ще гірша. Жодна з країн Європейського Союзу не має таких низьких показників рівня застосування провідних технологій, як Україна, хоча і є певні країни ЄС з низьким рейтингом за чинником технологій (рис. 4).

Все це свідчить про недостатню увагу держави до науки і, зокрема, до високотехнологічних наукових досліджень, розробок тощо.

Важливим також є індекс процвітання країн світу [3]. З точки зору параметрів соціального розвитку нашої держави, варто відзначити, що найгірша ситуація склалася за складовими соціального капіталу, безпеки та здоров'я. Дуже низький рівень безпеки пояснюється обставинами ведення військових дій та анексії частини територій країни. Значний вплив на індекс процвітання також здійснює і той факт, що в нашій країні громадяни масово не відчувають особистої безпеки, в тому числі і внаслідок слабкої соціальної згуртованості,

зростання рівня злочинності та перевищення повноважень службовцями, покликаними забезпечувати особисту безпеку кожного [1]. Необхідно відмітити, що цей індекс найбільше відображає піраміду Маслоу як по відношенню до окремої особистості, так і по відношенню до соціальної політики країни.

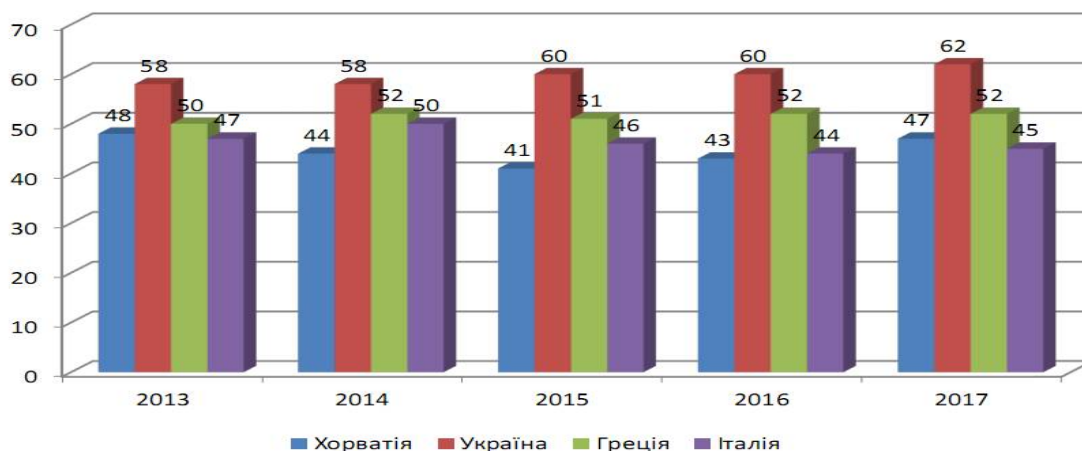

Рис. 4. Місце окремих держав ЄС та України у рейтингу світової конкурентоспроможності цифрових технологій за фактором «технології» у 2013–2017 рр

В Індексі процвітання під соціальним капіталом розуміється соціальна участь громадян, їх сімейні та громадські зв'язки, волонтерство, пожертви у благодійні організації тощо. Цей індекс достатньо високий (рис. 5).

Не дивлячись на розпочаті реформи в сфері охорони здоров'я, Україна, за даними 2016 р., займає лише 111-те місце серед усіх досліджуваних держав за станом сфери охорони здоров'я

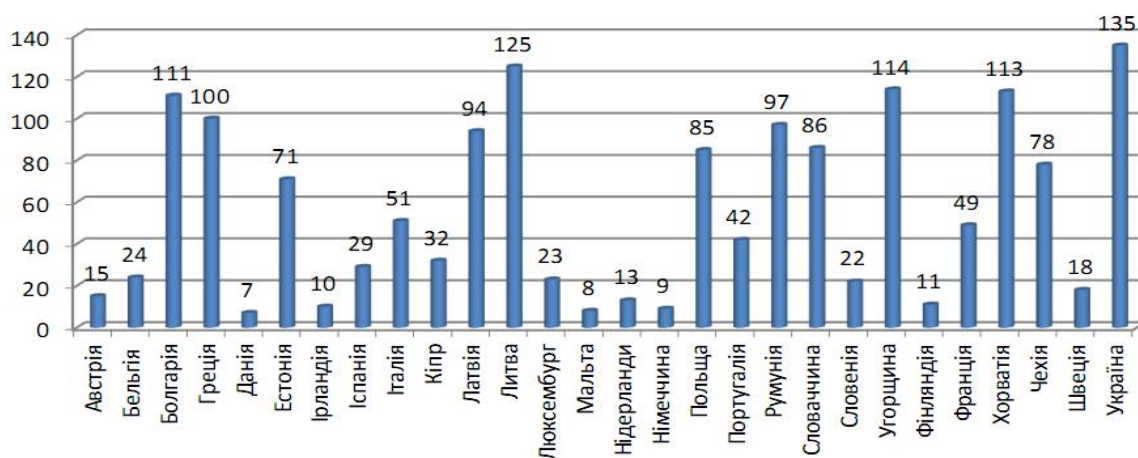

Рис. 5. Рейтинг України серед країн-членів ЄС за показником соціального капіталу Індексу процвітання у 2016 р

Це свідчить про необхідність розвитку інфраструктури системи охорони здоров'я, пропаганди імунізації населення, збільшення обсягу державних витрат на медичні заходи, запровадження різноманітних програм для збільшення середньої тривалості життя, зменшення показників дитячої смертності, покращення чистоти навколишнього середовища та цілого ряду інших чинників впливу на здоров'я населення (рис. 6).

Ще одним з інтегральних показників є індекс людського розвитку, який є комплексним, а також індекс розвитку людського капіталу, але ці індикатори потребують окремого дослідження і будуть представлені більш детально в подальших публікаціях [4 - 6]. Необхідно тільки відмітити, що цей індикатор вимірює досягнення країни з точки зору стану здоров'я, отримання освіти та фактичного доходу її громадян [1, с. 128] і також є низьким для України в порівнянні з країнами Європейського Союзу (рис. 7) [4].

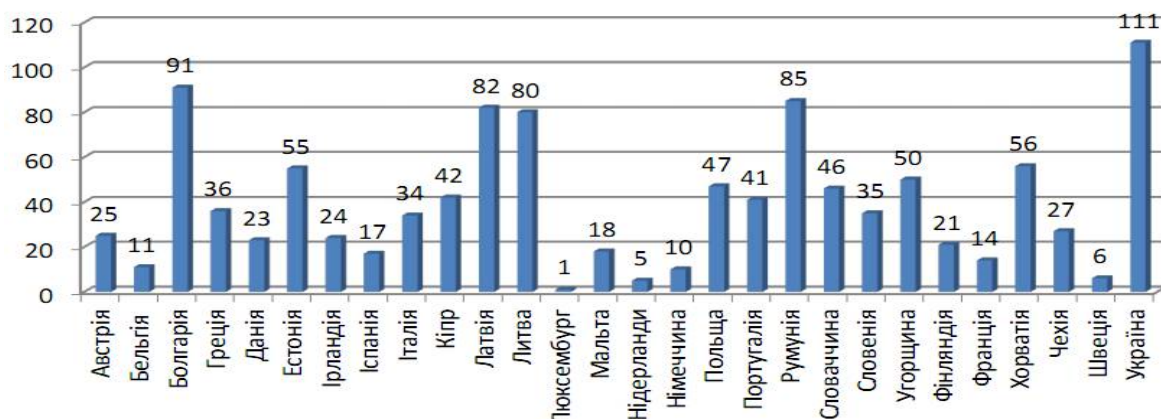

Рис. 6. Рейтинг України та країн ЄС за показником охорони здоров'я Індексу процвітання у 2016 р

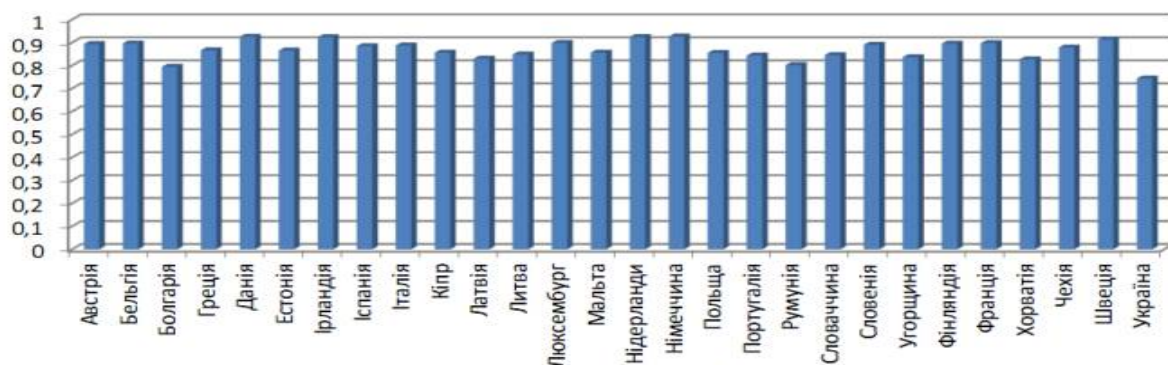

Рис. 7. Індекс людського розвитку України та країн Європейського Союзу у 2016 р

Ще одним застосовуваним у світі показником оцінки соціально-економічного розвитку країн світу є Глобальний індекс добробуту літніх людей, розроблений науковцями організації «HelpAge International». Ним на сьогодні охоплюються 96 країн світу та більше 91% осіб похилого віку. Глобальний індекс добробуту літніх людей дозволяє виокремлювати країни з найкращою практикою піклування про добробут осіб похилого віку, різновиди державної політики у сферах соціальних пенсій, охорони здоров'я, освіти, зайнятості та соціального середовища проживання літніх людей [7].

Рейтинг країн світу згідно до Глобального індексу добробуту літніх людей представлений на рис. 8.

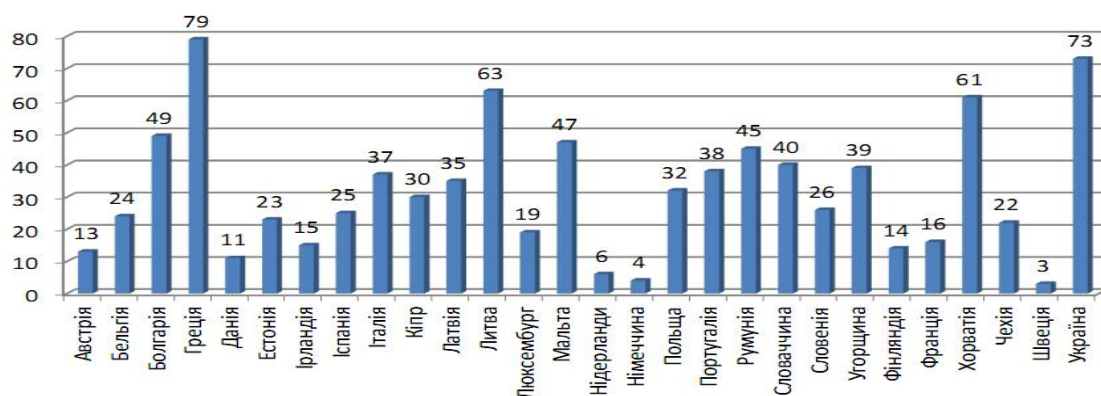

Рис. 8. Рейтинг країн ЄС та України за Глобальним індексом добробуту літніх людей у 2015 році

В контексті нашого дослідження вважаємо за необхідне розглянути і показники Індексу соціального прогресу, запропонованого у 2013 р. організацією «The Social Progress Imperative» на всесвітньому форумі із соціального підприємництва «Skoll World Forum» [8].

Застосування Індексу соціального прогресу дозволяє оцінити рівень фізіологічних потреб людини, можливостей безпеки, якості життя та самореалізації. За показником Індексу соціального прогресу в Україні найгірше місце з-посеред досліджуваних країн (рис. 9) [8].

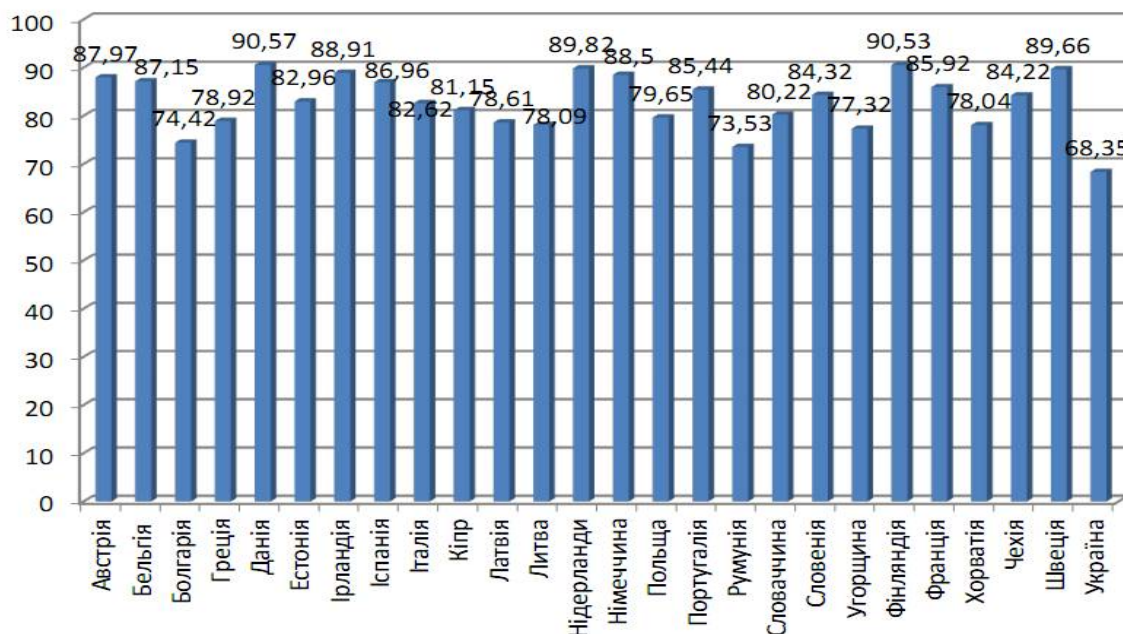

Рис. 9. Індекс соціального прогресу країн Європейського Союзу та України у 2017 р

Наведені дані дозволяють зробити висновок про занадто низький рівень соціального прогресу нашої держави у порівнянні з показниками соціального розвитку країн Євросоюзу, але аналіз складових дозволить визначити основні напрями соціальної політики. За цими напрямками можна сформувати цільові стратегічні карти соціального розвитку країни за допомогою сучасних управлінських та інформаційних інструментів [10].

Висновки. Виконаний аналіз основних індикаторів соціально-економічного розвитку країн дозволяє погодитись з європейськими фахівцями, що відносять Україну до проблемних та найбідніших країн Європи. Але, в той же час, результати дослідження дозволяють зробити висновок про необхідність моніторингу показників соціально-економічного розвитку за складовими визначених індексів, а також виявити напрями, за якими необхідно впроваджувати зміни в соціальній політиці держави. До них відносяться активізація щодо людського розвитку, реформи в галузі охорони здоров'я, запровадження нових технологій, забезпечення рівня зайнятості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сучасні вимірники рівня розвитку структурних та інституціональних характеристик національної та глобальної економік / В. В. Козюк та ін., за ред. В. В. Козюка. – Тернопіль : Вектор, 2015. – 248 с.
2. The Global competitiveness report 2016. – Geneva : World economic forum, 2016. – 400 p.
3. Legatum prosperity index 2016 // Електронний ресурс. – Режим доступу : www.prosperity.com/
4. Доклад о человеческом развитии 2016. Человеческое развитие для всех и каждого / Опубликовано для Программы развития ООН (PROON). – М. : Весь мир, 2016. – 288 с.
5. Чорна Л. О. Науково-методичні підходи інноваційного розвитку людського капіталу / Л. О. Чорна, О. Д. Зачоса // Агросвіт. - 2017. - № 6. - С. 17-20.
6. The human capital report 2016 // Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.helpepage.org/global-agewatch/population-ageing-data/global-rankings-table/>
7. Global age watch index 2015 // Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.helpepage.org/global-agewatch/population-ageing-data/global-rankings-table/>
8. Social Progress Index 2017. Findings Report / Social progress imperative. – Washington, 2017. – 95 p.
9. Villarica, H. (August 17, 2011). "Maslow 2.0: A new and improved recipe for happiness". Електронний ресурс. – Режим доступу : theatlantic.com.
10. Блакита Г. В. Моделювання стратегічних карт розвитку організації: монографія / Г. В. Блакита, Л. О. Чорна, О. О. Коваленко, Н. Ю. Чорна, О. Д. Зачоса, А. В. Петровська. — Вінниця: ВТЕІ, 2013 — 364 с.